

To: (10)(2e) [(10)(2e) @rivm.nl]
From: (10)(2e)
Sent: Wed 5/6/2020 12:07:37 PM
Subject: Fwd: Artikelen ter achtergrond voor een mogelijk opinieartikel over de pijnlijke lessen van covid-19
Received: Wed 5/6/2020 12:08:02 PM
[ATT00001.htm](#)
[ATT00002.htm](#)
[ATT00003.htm](#)
[ATT00004.htm](#)
[HFD_20200410_Ramp dreigt voor opkomende landen.pdf](#)
[ATT00005.htm](#)
[HFD_20200417_Corona dwingt bedrijven te innoveren - gaat dat ook bekijken.pdf](#)
[ATT00006.htm](#)
[HFD_20200502_Besmetting van dier op mens - we spelen met vuur.pdf](#)
[ATT00007.htm](#)
[HFD_20200502_Ondernemers en ngo-s zijn het roerend eens over internationale crisisbestrijding.pdf](#)
[ATT00008.htm](#)
[NRC - Historici moeten ook meedenken juist nu 20200501.docx](#)
[ATT00009.htm](#)

Met vriendelijke groet,

(10)(2e)

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "(10)(2e)" <(10)(2e)@klikSAFE.nl>
Datum: 5 mei 2020 om 22:09:33 CEST
Aan: "(10)(2e)" <(10)(2e)@wur.nl>, (10)(2e) <(10)(2e)@klikSAFE.nl>
Onderwerp: Artikelen ter achtergrond voor een mogelijk opinieartikel over de pijnlijke lessen van covid-19

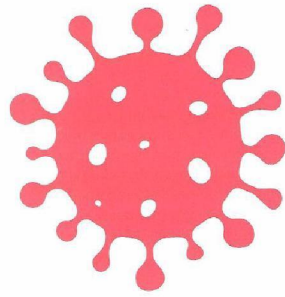
Beste (10)(2e) en (10)(2e),

Ter achtergrond voor een mogelijk opinieartikel (waarbij ik denk aan het Reformatorisch Dagblad) hierbij al vast wat artikelen uit het FD, Terdege (Essay van Huib de Vries) en NRC (zie ook de hyperlinks in het artikel naar 2 andere artikelen).

Het is – in lijn met het NRC-artikel – zaak, zeker vanuit christelijk perspectief, om ook tot een diepere/geestelijke duiding te komen van deze crisis.

Hartelijke groet,

(10)(2e)

Leef: HUID DE VRIES

Corona keerde ons
Leven om. Het virus
Legt de zwakte van
onze zekerheden en
maakbaarheidsgedach-
ten bloot, om ons
te bepalen bij de
dingen waar het om
gaat. Op hoop van
zegen.

Essay

EEN ONZICHTBARE
KROON ALS SPIEGEL

Mijn moeder haalde geregeld de roemruchte uitspraak van een familielid aan, gedaan tijdens de Duitse bezetting.

„Waar hadden we het vóór de oorlog over?” Het riep bij ons een glimlach op. Nu is er herkenning. Waar hadden we het vóór corona over? Natuurlijk weet ik dat, daarvoor heeft de pandemie de wereld nog te kort in haar greep, maar al het andere verdwijnt wel sterk naar de achtergrond. En als je eraan denkt, vraag je je af: waar hadden we het voor de komst van corona over? Vaak was het sop de kool niet waard.

Die ontdekking is een van de positieve kanten van het angstaanjagende virus met die prachtige naam, onder liefhebbers van het heeel bekend als de lichtkrans rond de zon bij een zonsverduistering. Een kroon die voor ons allen als spiegel fungeert. Laat ik het dicht bij mezelf houden. Aan corona in China besteedde ik weinig aandacht, aan corona in Italië al iets meer, aan corona in Duitsland beduidend meer. Aan corona in Nederland heel veel, zowel persoonlijk als beroepsmatig.

In een ogenschijnlijk redelijk sociaal mens schuilt blijkbaar een egocentrisch hart. Dat wordt onbarmhartig blootgelegd door deze crisis, een ramp die in Afrika en Latijns-Amerika nog veel diepere sporen trekt. Daar is het de zoveelste crisis. Waar ik maar weinig aandacht voor had en die in de krant vaak op z'n best ergens achterin belandde. Voorin hadden we het over de strubbelingen in eigen land. Dreiging van dalende pensioenen, geruzie tussen politici, de maximumsnelheid die naar beneden moest door de stikstofproblematiek.

MALLEMOLEN

Ook reformatorische christenen lieten zich meevoeren in de materialistische mallemolens die steeds sneller ging draaien, met bijbehorende verschijnselen. Frustratie omdat de favoriete jam in de schappen ontbreekt. Rondneuzen bij de autodealer terwijl het voertuig het nog prima doet. Nodeloos op Funda kijken naar een ander huis. De royale woning nog maar eens uitbouwen. In de meivakantie naar de kust, in de zomervakantie naar Zwitserland of verder. Studerende jeugd die met geleend geld een weekendje Tel Aviv of Barcelona doet.

Voor mijn gevoel was ik in die dolgedraaide

samenleving nog aardig sober, en betrokken op anderen. Nu kijk ik er met andere ogen naar. Uit de bladen van allerlei stichtingen voor nood- en ontwikkelingshulp haalde ik snel de acceptgiro's. De blaadjes gingen meestal ongelezen de oudpapierbak in. „Als je die allemaal leest, heb je er een dagtaak bij”, zei ik soms tegen mijn vrouw. Aan het begin van de nieuwe maand maakte ik trouw de giften over. Daarna in alle rust genieten van een goed boek, een verhaal afronden in mijn werkkamer, naar de Bijbelkring, luisteren naar Bach of via internet een mooi gebied opzoeken waar we komende zaterdag gaan wandelen of fietsen. Zo ging het vaak vóór corona.

TETANUS

De epidemie voerde me terug naar mijn kindjaren, toen ik vijf weken in kritieke toestand aan een hart-longmachine lag vanwege een tetanusinfectie. De crisis heeft in ons ouderlijk gezin veel betekend. Mijn vader werd vanuit Psalm 147 zo bemoedigd dat hij niet twijfelde aan mijn herstel en Gods goede hand over zijn nageslacht. Voor het eerst ging hij thuis hardop voor in een vrij gebed. Tot die tijd durfde hij dat niet. Daarvoor moest je immers een ander leven kennen. Toen zijn jongste zoon zo ernstig ziek was, kon hij het niet meer laten. Het toonde op gezinsniveau wat we nu breder zien. Zware tijden zijn doorgaans geestelijk niet de slechtste.

Ik ontwaakte uit de kunstmatige coma in een zaal vol volwassenen die werden beademd. Ik zie ze weer voor me, net als de mannen in zogeheten ijzeren longen, verzorgd door betrokken verpleegkundigen. Tien jaar later ging ik zelf in een ziekenhuis werken. Het is ruim 35 jaar geleden dat ik overstapte naar de journalistiek, maar ook die ziekenhuistijd kwam terug. Ik begrijp dat oudgedienden zich bij duizenden hebben aangemeld. De zorg is een bijzondere wereld. Het verschil met de financiële crisis is navrant. Die toonde de verrotting van de bankenwereld. Bankiers die onverantwoorde risico's namen. Bewuste ontwikkeling van giftige producten. Financiële topmannen die jaren celstraf verdienden, maar in plaats daarvan met hoge bonussen vertrokken. Salarissen bij lager personeel die in geen verhouding stonden tot de geleverde prestaties. Hoe anders is het in de zorg, zeker op het grond-

vlak. Geen bonussen, geen dure feestjes, maar knalhard werken voor een relatief bescheiden loon. En bij een epidemie bereid zijn zélf risico's te lopen, om het welzijn van de ander. Hopelijk zorgt corona voor een blijvende waardering van een cruciale sector waar de achterliggende jaren vooral werd gesnoeid.

KERKEN

Corona is ook een spiegel voor de kerken. Zelfs het contact met nauw verwante denominaties blijft op officieel niveau vaak beperkt tot eindeloze besprekingen. Voor een gewoon kerkmens is er moeilijk een touw aan vast te knopen. In onze eigen gemeente werd jaren geleden de gezamenlijke hervormingsherdenking met plaatselijke gemeenten van andere kerkverbanden geschrapt. Vanwege gevoeligheden over kerkelijk grensverkeer, waar ook ik weinig mee heb. Van "circulation of the saints" wordt niemand beter, maar kerkelijk isolationisme lijkt me nog kwalijker. Dat leidt per definitie tot zelfverheffing. Nu hebben we elke woensdag een digitale dienst van gebed en verootmoediging, samen met de hervormde gemeente en de hersteld hervormde gemeente. Afwisselend gaat een van de predikanten voor. Dankzij corona. Een paar maanden geleden was het ondenkbaar.

JOB

Nogal wat gemeenteleden zijn verrast door de diepgang in de meditaties van de hervormde voorganger. Ze ontdekken wat al bekend kon zijn. In gereformeerde kerken kun je vandaag arminiaanse geluiden horen, in evangelische kringen gereformeerde geluiden. En de preek van een hervormde predikant kan bevindelijker zijn dan die van een afgescheiden dominee die zondag aan zondag over bevinding preekt, wat het omgekeerde is van bevindelijk preken. Om het te zeggen met dominee Hermanus Hofman uit het rekverband van schuurkerken waarin ik opgroeide: „We moeten niet preken wat er in het hart van Gods volk is, we moeten preken wat er in het hart van God is.” Dat gebeurt gelukkig nog in allerlei kerken en kringen. Zelfs op plaatsen waar je het niet zou verwachten. Voor menigeen leveren de digitale kerkdiensten wat dat betreft verrassende ontdek-

kingen op. Trouwens, ook een aantal diepgravende duidingen van de epidemie kwamen niet uit de rechterflank van de gereformeerde gezindte, maar van mensen als John Piper.

Toen het virus in ons land om zich heen begon te grijpen, waren wij met de Bijbellezing na de maaltijden aangekomen bij het boek Job. We hebben dit Bijbelboek nog nooit gelezen zoals in de achterliggende weken. Het biedt een blik in de onbegrijpelijke Godsregering, waarin God de teugels in handen houdt, maar ook satan een plek heeft. Het toont de diepe rampspoed die een mens kan overkomen. Het leert dat omstanders in die situatie zeer onbillijke dingen kunnen zeggen, of ware dingen op het foute moment tegen de verkeerde persoon. Dat noopt tot behoedzaamheid. Aan het eind van het boek legt ook de rechtvaardige Job de hand op de mond. Omdat God de Eeuwige en de Almachtige is, Die Zich in Zijn handelen niet door kleine mensen laat doorgronden. We kunnen hooguit proberen gebeurtenissen te duiden in het licht van Zijn eigen openbaring.

SCHRIFTGEZAG

Corona wierp voor mij ook aanvullend licht op de actuele discussie over het Schriftgezag, en de verschuiving in de visie daarop. Met veel anderen maak ik me daarover zorgen, maar we moeten wel eerlijk zijn. Hoe geloofwaardig zijn we als we symbolische lezing van de eerste hoofdstukken van Genesis afwijzen, maar Paulus' oproep onze overvloed te gebruiken om de nood van de verre naaste te lenigen wegredeneren. Terwijl de apostel toch geen Spaans spreekt als hij aandringt op gelijkheid, over de grenzen heen. De gemeenten van Macedonië en Klein-Azië lagen een aardig stukje van die van Jeruzalem vandaan. Veelzeggend is de wijze waarop de gelijkemis van de wijze en de dwaze bouwver vaak wordt bepreekt. Met uiteenzettingen over het graven, het huis, het fundament en bijbehorende geestelijke gangen. Terwijl de Heere Jezus Zelf de gelijkemis begint met de uitleg, dus daarover hoeft geen onduidelijkheid te bestaan. De wijze bouwver is hij die Zijn woorden hoort en dóét. De dwaze bouwver is hij die Zijn woorden hoort en níét doet. Zo eenvoudig is het. Het ware geloof kenmerkt zich door gehoorzaamheid. >>

INTERVIEW

Je kunt niet over Schriftgezag spreken en tegelijk voor twee jaar vooruit preekbeurten afspreken, zei onlangs een vaardig verdediger van het gezag van de Bijbel tegen me. Ik denk dat hij gelijk heeft. Ook Jakobus spreekt geen Spaans als hij zegt: „Gij die niet weet wat morgen geschieden zal.” Dankzij corona beseffen we dat weer, zelfs in de breedte van de samenleving. Een agnostische hoogleraar die ik hoop te interviewen, mailde: „Staat genoteerd, maar het blijft deo volente.” Wellicht ironisch bedoeld richting een redacteur van de Erdee Media Groep, maar toch. Twee maanden geleden had hij dit voorbehoud niet gemaakt.

SCHEPPING

De natuur is in deze lente verrassend mooi. Onze tweede zoon appte kort na het ingaan van de "intelligente lockdown" een foto van het meer achter zijn huis. Spiegelblauw water, omgeven door bomen met pril groen. Een plaat voor een natuurkalender. De reactie van onze oudste schoonzoon vond ik treffend. „De mens wordt op z'n plek gezet. Door God en door de schepping.” Zo is het. De schepping zucht als in barensnood. Dat is zo vanaf de zondeval, maar zeker sinds de technologische revolutie met de bijbehorende welvaartsexplosie in de westerse wereld. We lazen de alarmerende berichten, maar pasten onze levenswijze nauwelijks aan. De stikstofproblematiek in eigen land leek dat voor het eerst te veranderen, al stuitten de voorgestelde maatregelen op stevig verzet. Tot er een maatregel van boven kwam, die meteen ook de "me too"-problematiek oploste. In ieder geval tijdelijk. Handen geven is voorlopig contrabande, laat staan zoenen of meer. Honderd rijden is ineens geen probleem meer. Bijna iedereen werkt thuis en familiebezoek is er niet bij. Laat staan weekendjes Tel Aviv en Barcelona, een trip naar Timboektoe, een cruise over de Stille Oceaan en berglandgorilla's bekijken in Rwanda. De dieren komen nu ons bekijken. De doorgezonden beelden waren amusant als de situatie niet zo ernstig was. Herten, apen, everzwijnen, zelfs een poema, rustig wandelend door verlaten straten. En de mens zit angstig binnen, vanwege een onzichtbaar micro-organisme. Corona laat ook de onschatbare waarde van liefde en goede relaties zien. Met z'n allen telefoneren

we frequent met onze 91-jarige moeder in het verzorgingshuis waar we niet naar binnen mogen. Wij zijn bepaald niet de enigen die haar bellen. „Ik ben er gewoon schor van”, zegt ze soms. In onze kerkelijke gemeente is een coronahulplijn opgezet. Ook voor mensen die niet tot onze gemeente of enige kerk behoren. Zo hoort het.

KINDEREN

Maar het hemd is nader dan de rok: in deze tijd zijn we vooral bezorgd over en intens blij met onze kinderen en kleinkinderen. We wisten dat we van hen houden en zij van ons. Nu weten we het nog beter. Door alle berichtjes en telefoontjes, doorgestuurde foto's en filmpjes. Met als hoogtepunt dat appje op zondag, na de digitale kerkdienst die we zittend op de bank hadden beluisterd. Een berichtje van de kinderen en kleinkinderen uit Andel, zonder tekst. Alleen een audiobestandje. Een lied dat ze voor ons hadden ingezongen, met pianobegeleiding van onze tweede dochter. Ineens klonken door de kamer de enthousiaste, wat schorre stemmen van de jongens. Erbovenuit de stem van onze schoonzoon.

Ga met God en Hij zal met u zijn:
in Zijn Liefde u bewaren,
in de dood uw leven sparen.
Ga met God en Hij zal met u zijn.

Toen braken de sluisen. Snikkend zaten we op de bank, verdrietig omdat we hen niet in onze armen kunnen sluiten en dankbaar voor dit liefdebetoon, met als afsluitend couplet:

Ga met God en Hij zal met u zijn,
tot wij weer elkaar ontmoeten,
in Zijn naam elkaar begroeten.
Ga met God en Hij zal met u zijn.

In stilte bad ik: Is het niet hier, laat het dan boven zijn. Mary Winslow mocht geloven dat ze in de hemel een "undivided family" (ongescheiden gezin) zou hebben. Wat is meer waard dan dat? „Alles is anders in coronatijd”, zei een godvrenzende weduwe uit onze gemeente tegen me. Ja, inderdaad, alles is anders. Maar niet alles is minder. ●